

'Natuurlijk Boeren': gezamenlijk de schouders onder natuurontwikkeling

Boeren en natuurbeheerders werken samen in Brabant

Samenwerking tussen boeren en natuurbeheerders is goed voor de continuïteit van het natuurbeheer, maar ook voor de levensvatbaarheid van boerenbedrijven met affiniteit voor natuur. Bovendien kan het nog kostenbesparend werken ook. TEKST UDO PRINS & MERIJN BOS | FOTO'S MERIJN BOS

Het heeft al regelmatig in de Ekoland gestaan: boeren en terreinbeheerders staan samen sterk in natuurbeheer. In Brabant is sinds 2008 een groot aantal veehouders en terreinbeheerders aan de slag gegaan om die samenwerking te optimaliseren en er een regionale invulling aan te geven, onder begeleiding van het Louis Bolk Instituut, Bion Food&Agriculture en de Brabantse Milieufederatie.

Boeren kunnen op veel manieren bijdragen aan natuurbeheer. Ze kunnen natuurakkers en natuurgraslanden beheren, maar ook reststromen als rietmaaisel en heideplagseel toepassen als strooisel in potstallen. Met aandacht en kennis van zaken kunnen boeren bijdragen aan efficiënter en effectiever beheer, maar als boer moet je niet vergeten dat natuurdoelen voorop staan. Aan de andere kant moet de terreinbeheerder ook begrijpen dat het uitbesteden van het onderhoud aan natuurterreinen niet automatisch

enorme besparingen oplevert. Voor een echt waardevolle samenwerking moet je als boer een beetje natuurbeheerder en als natuurbeheerder een beetje boer worden. Door je in elkaars wereld te verdiepen kan wederzijdse winst worden behaald.

Natuurlijk boeren

Om deze twee werelden bij elkaar te krijgen is in 2008 het project 'Natuurlijk Boeren' gestart. Dit gebeurde op initiatief van biologisch veehouder Jan van de Broek en de Biologische Producentencoöperatie Kempen-Meierij. De tientallen deelnemende veehouders zijn over het algemeen biologisch en worden door de terreinbeherende organisaties betrokken bij het beheer van akkers, graslanden en het tot meerwaarde brengen van restmaaisels.

Bij St. Oedenrode beheert Staatsbosbeheer het gebied 'De Dommelbeemden' met akkers, graslanden en schrale hooilanden. On-

der begeleiding van het Louis Bolk Instituut hebben Paul Schwaner van Staatsbosbeheer en melkveehouder Nico van Schaijk afspraken gemaakt om een natuurgebied met schrale hooilanden, graslanden en akkers zodanig te beheren dat de regionale mineralenkringloop gesloten blijft. Het beheer van de bloemrijke graslanden is erop gericht om naast het creëren van een diverse flora het

Op 10 november a.s. vindt het landelijke symposium 'Natuurlijk Boeren' plaats in Helvoirt. In workshops worden de mogelijkheden van innovatieve natuurverdienmodellen en opschaling van de samenwerking tussen natuur en landbouw behandeld. Met bijdragen van o.a.: Jan Jaap de Graeff (directeur Natuurmonumenten), Chris Kalden (directeur Staatsbosbeheer) en Hans Huijbers (voorzitter ZLTO). Deelname is kostenloos.

Meer info: marian.hulshof@brabantsemilieufederatie.nl, aanmelden: bmf@brabantsemilieufederatie.nl, ow 'aanmelding symposium Natuurlijk Boeren 10 november' in de onderwerpregel.

grasbestand goed genoeg te houden om het als ruwvoer te kunnen gebruiken. Het materiaal uit de natte schraallanden, dicht tegen de Dommel aan, wordt op rillen gelegd voor veldcompostering, om vervolgens als bemesting te worden gebruikt op het hoger gelegen akkercomplex 'De Everse Akkers'. Op deze Everse Akkers is een fosfaatverschrallende vruchtwisseling uitgedacht met granen en peulvruchten die als krachtvoer voor Nico's koeien kan worden gebruikt. Zo worden de oude verbanden in het landschap in een moderne landbouwpraktijk herschapen.

Positief saldo

Bij Hilvarenbeek wordt dit zelfs op een nog grotere schaal gedaan. De inzet is hier om het beheer van een heel herinrichtingsgebied samen met veehouders in te vullen. Zo'n participatieve benadering in het natuurbeheer is nog nieuw en vergt dus veel tijd. De betrokken organisaties Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Brabants Landschap streven ernaar om op grotere schaal een verweving van landschap te verkrijgen, waardoor de harde grenzen tussen natuur en landbouw ook op regionale schaal kunnen worden opgeheven.

Om dit goed te laten verlopen worden in de afspraken alle aspecten van de samenwerking meegenomen. Het gebied bestaat uit veel natuurtypen, waardoor de kwaliteit van

de materialen die er te oogsten zijn ook sterk verschilt. Bovendien is op sommige percelen bemesting of beweiding toegestaan, terwijl dit op andere percelen niet past. De veehouders maken onderling afspraken over de verdeling van de percelen om zo 'het goeie met het kwaaië' te nemen, maar uiteindelijk wel op een positief saldo uit te komen.

Ook voor de terreinbeheerders is dit een interessant alternatief, omdat de werkwijze kostenbesparend kan werken ten opzichte van uitbestedingen aan aannemers die geen belang bij de geoogste materialen hebben.

De opschaling naar regionale oplossingen voor natuurgebieden vanuit de samenwerking tussen landbouw en natuurbeheer heeft toekomst. Daarvoor moeten natuurbeheerders soms wel voor een andere werkwijze kiezen om het beheer rendabel te houden voor zichzelf en voor de meewerkende boeren. Daar staat tegenover dat de samenwerking de continuïteit van het natuurbeheer vergroot, maar ook de levensvatbaarheid van boerenbedrijven met affiniteit voor natuur, wat zich weer kan vertalen in natuurwinst op de boerenbedrijven zelf. De uiteindelijke nettowinst geldt zowel de natuur als de beheerskosten. ■

Auteurs zijn werkzaam bij het Louis Bolk Instituut.

Het project 'Natuurlijk Boeren' wordt gefinancierd door het Ministerie van EL&I, de provincie Noord-Brabant en de Stuurgroep Landbouw Innovatie Noord-Brabant.

Foto links: Deze kruidenrijke akkers van Staatsbosbeheer worden alleen bemest met lokaal geproduceerde natuurcompost of met stalmest van vee dat in het gebied ingeschaard wordt.

Foto onder: Paul Schwaner van Staatsbosbeheer licht het beheer van schrale hooilanden toe. Tijdens excursies wordt de ecologische en agrarische kennis van veehouders en terreinbeheerders vergroot.

"Je moet als boer een beetje natuurbeheerder en als natuurbeheerder een beetje boer worden"

Losse schroeven

Het lijkt wel alsof de hele wereld op losse schroeven staat. Of het nu gaat over het weer of over geld. Of politiek. Of de relschoppers in Londen en de eenzame groepsmoordenaar in Noorwegen. Waar gaat het heen met de wereld? Als die vraag ooit terecht is geweest, dan is het nu.

Maar wat aan de meeste mensen voorbijgaat, zijn alle akkefietjes in de landbouw. De meeste burgerconsumenten zien niet meer het verschil tussen een koe en een stier, laat staan dat ze het verschil weten tussen zand en klei. Dat de klimaatsverandering de voedselproductie parten speelt, is veel mensen niet duidelijk. Tijdens het afschuwelijk droge voorjaar bleef de weerman (m/v) op televisie maar victorie kraaien over het lekkere weer. Dat hielp niet mee om enig benul te kweken bij onze medemensen. Ik had steeds zin om de weerman nat te smijten met mijn kopje thee, dwars door het televisiescherm heen, maar helaas is de techniek nog niet zo ver gevorderd dat dat zin heeft. Nu het al de hele zomer regent, kunnen boer en burger weer gebroederlijk klagen over het weer. Het zou goed zijn als de weerman daarbij opmerkt dat bodems kapot gereden worden. De bodemvruchtbaarheid is in het geding.

Gelukkig staat de bodemvruchtbaarheid aan onze kant. Organische stof en structuur in onze diep gekoesterde bodem vormen de basis van onze biologische werkwijze. Alles wat daarin leeft, het bodemleven, verzorgen we net zo goed als ons vee. Toen het zo droog was, redde het gras het net bij ons op de boerderij. Diepe beworteling, door een goede structuur. Het hoge organische stofgehalte houdt vocht vast. De capillaire werking, als kroon op een goede bodemvruchtbaarheid, bleef grondwater van beneden oppompen. En nu het zo nat is, zorgt de bodemstructuur weer voor een goede, redelijk snelle afvoer. Daardoor is het land minder nat, en rijden we minder kapot. Wat de structuur dus weer ten goede komt.

De biologische landbouw, het koesteren van de bodemvruchtbaarheid, is wat mij betreft het antwoord op alles. De weerman zou het even kort en duidelijk uit moeten leggen, na het weer. Als mensen weer weten wat bodemvruchtbaarheid, bodemleven, bodemstructuur en organische stof inhoudt, mogen ze wat mij betreft het verschil tussen een koe en een stier vergeten. Voor ons als biologische boeren, met ons kersverse Biohuis in oprichting, is het dan heel makkelijk om een visitekaartje af te geven.

Irene van de Voort

Melkveehouder en kaasmaker in Lunteren